

Svatovski običaji u Podravskim Sesvetama prije 50 godina

Prosci

Predsvatovsko vrijeme, naročito prije 50 godina, obilježavali su prosci. Predvodilja prosačkog para bila je starija i iskusnija žena. Prosidba buduće mlade potajno se odvijala za ostalu javnost. Dolazila je na javu nakon obavljenih dogovora i odzovom u crkvi. Tada počinju ogovaranja ostalih mještana prema djevojci i mladiću. Bližoj i daljoj obitelji netko nije bio po volji, pa su tu početnu vezu nastojali raskinuti i ponuditi svoje usluge i rješenja. Sama prošnja bila je najčešće usmjerena na mladin miraz. Zbog toga je bila nerijetka pojava »preprašanja« (ponovne prosidbe), u kojoj se nudilo više zemlje, bogatije ruho, dobra krava, krmača... Poneke seoske žene imale su svoje prste u takvim nagovorima i dogovorima, pa nije ni čudo da su zasluživale, kao nagradu, telad i bogate novčane priloge.

Zaruke

Da bi prosidba imala svoj značajniji udio tzv. privole jedne i druge strane, provodile su se nabrzo zaruke. Zaruke su bile u mladenkinom domu, u prisustvu 10 do 15 uzvanika najbliže porodice. Veselilo se uz jelo, pilo i muziku na cimbalama. Roditelji obiju strana potvrđivali su razgovorom miraz mlade i buduću sreću mladenaca. Zbog miraza neke djevojčice su vrlo rano postale izabranice pojedinih obitelji, s jedva 10 godina starosti, nesvjesne svoje uloge u budućem braku i bračnoj zajednici.

Za njih su postojala određena pravila ponašanja i oprezi usko vezani za vjerovanja. Čim bi djevojka ili djevojčica zalupila vratima, to bi bio znak da se želi što prije udati i poći zamuž, dok za momka ne zatvoriti vrata bila je želja za ženidbom. Mladino ruho pralo se i sušilo dok je cvalo voće, jer se mislilo da je to pravi mladin život. Opasno je bilo bjeliti mladenkino ruho na mlade petke i utorke, radi toga da u satkano ruho ne udari grom. Poneke, sa slabijom kosom, kupovale su pletenice, ali su pazile iz čije su kose sačinjene, da ne bi bile pogubne posljedice. Pri češljanju kose pazile su na otpatke, da otpala kosa ne dođe do ptica. Bojale su se da ptice te kose ne saviju u svoja gnijezda, jer to bi bio početak bolesti zvane »mernica« (temperatura). Na Veliki petak ogledalo se pokriva, da ne bi mlada vidjela u nje-

mu vraga i oboljela od žutice. Nije smjela gledati ni na prozor kuće u kojoj je bio mrtvac, jer se vjerovalo da će oboljeti od žutice. Branili su joj prestu na kolovratu na Luciju vjerujući da bi mogla oslijepiti. Šiti nije smjela na poklade, jer tim činom sprečava nošenje ja-ja kokošima. Dolazak lasta imao je određeno značenje za mladenke. Vidjeti jednu lastu u proljeće značilo je ne udati se, a vidjeti dvije, udat će se naskoro.

Svadba

Prvo veče kod mlade

Tako isprošena i zaručena mlada udavala se poslije Svih svetih. To je slijedilo nakon svih poslova, kada se za svadbu imalo vremena i prikupilo dosta ruha i jela. Dok bi se prikupili svi »gošćeniki« (svatovi), oko 20 sati navečer, počinjala je zajednička večera kod mlade. Tom prigodom su domaćini izdvojili jedan manji stolić i postavili ga bliže vratima. Za taj stolić dolazile su udate žene nazivane »navijalje« (pletačice vijenaca). To su, uglavnom, bile odlične »popevalje« (pjevačice).

»Navijanje venca« (pletanje vijenaca)

Mladenka je pripremila »neteka« (zelenilo) u rešetku. Polazila je pod svoj prozor i pozivala pletačice vijenaca u kuću. Za vrijeme navijanja vijenaca stajala je kraj stolića s ostalim djevojkama. Ovo zelenilo je imalo svoje značenje u vjerovanjima. Mislilo se i vjerovalo da je to vječito mlad i zdrav život mlade. Rešeto je imalo značenje zadržavanja dobra, a propuštanja lošega i ništavila. Većim rešetom roditelji su nastojali utjecati na prikupljanje družine i veću slogu u kući. Za vrijeme navijanja vijenaca na stoliću je bila i »strugančica« (drvena posuda). Vjerovalo se da ovaj sud pomaže budućoj domaćici u pečenju kruha. Mlada je, također, vjerovala da neće imati sreću ako bi se »netek« brzo osušio. Uveli ružmarin bio je predskazi-vač nesreće za mladenca. Mlada je za vrijeme navijanja vijenaca šutjela i morala plakati. To veče su ljudi smatrali »stranskim« (tuđim) zbog prisustva tuđih žena.

Prva navijalja pjevajući prvim glasom za počinjala je pjesmu i navijanje vijenaca:

Crveno cvetje i modro

Crveno cvetje i modro.
Nje mi je brala Marica,
za onom gorom zelenom.
Siplje je majki na krilo.
Majka je siplje na zemlju.
Ni cvetje moje, ni Mara.
Siplje je jočku na krilce.
Jočko je siplje na zemlju.
Ni cvetje moje, ni Mara.
Siplje je bratu na krilce.
Bratac je siplje na zemlju.
Ni cvetje moje, ni Mara.
Siplje je sestri na krilce.
Sestra je siplje na zemlju.
Ni cvetje moje, ni Mara.
Siplje je dragu na krilce.
Dragi je k sebi privijal.
I z desnom rukom zaručil.
I cvetje moje i Mara.
Trga se grana od bora.
A naša Mara od roda.
Zbogom mi ostaj izica.
I v njoj moja mila majkica.

Završetkom pjevanja završila je izrada vijenaca (jedan za zastavu, a ostali na djeverske boce pri vjenčanju). Poslije pjesme i završetka izrade vijenaca, domaćini su pogostili navijalje kolačima, vinom i mesom. Poslije kraćeg jela i pila zavodile su kolo:

Dilber nam je u kolu, u kolu

Dilber nam je u kolu, u kolu.
Na dilberu košulja, košulja.
Sitnim vezom vezena, vezena.
A sa zlatom štikana, štikana.
Ljubi dragi koga ćeš, koga ćeš.
Il ćeš mene, il mene, il mene.
Il mog draga do mene, do mene.
Širi, širi vezeni ručnici!
Rosulja, bosulja, ajde dvoje iz kola!

Dok su ukućani počuli dolazak svatova (mladoženje i njegovih »gošćenika«), zapjevali su i zavodili kolo:

Ido ti, sestro, svatovi

Ido ti, sestro, svatovi!
Oj Ivo, Ivo, zelen bor!
Zvenče im konju potkove.
Oj Ivo, Ivo, zelen bor!
Spremaj, sestro, darove!
Oj Ivo, Ivo, zelen bor!
Sakomu gostu rupčeca.
Oj Ivo, Ivo, zelen bor!
Kumu-deveru lepe dva.
Oj Ivo, Ivo, zelen bor!

Kad su mladoženjini svatovi bili pred putnim vratima, mladenkini ukućani zavodili su kolo:

Vijala se bela vila

Vijala se bela vila, vijala se.
Okolo grada vojvodina, okolo grada.

Nju zapazi nadvojvoda, nju zapazi.
Kak zapazi, tak zabrini, kak zapazi.
Ajoj meni prejoj meni, ajoj meni!
S čem ću vile darovati, š čem ću?!
Imam konja nejahana, imam konja.
Njega mi je vilam dati, njega mi je.
Imam brata neženjena, imam brata.
Njega mi je vilam dati, njega mi je.
Na to vile ne gledale, na to vile.
Ni da bi nam zafaljile, ni da bi nam.

Poslije ovog kola mladoženjini svatovi našli su se pred zatvorenim vratima mladenkine kuće. Zastavnik je stajao pred vratima, bez zastave, držeći upaljen lampaš i prvi bi započinjao lupanje rukama i nogama. I ostali su se povodili za njim. Svi su vjerovali da će buduća djeca dobro čuti. Svijetljenje lampaša i za najljepših mjesecina bila je želja da djeca dobro vide i budu obranjena od sljepoće. Lupanje po vratima ostatak je običaja krađe mlade, po dogovoru sa mladoženjom, iz njene kuće i roditeljskog doma. Nakon kraće lupe ulaze svi svatovi u kuću. Kolo se rasprostranjuje i prestaje. Svi su u prvoj izi (najvećoj sobi).

Prsteni

U prisustvu mladenkine i mladoženjine majke počinje običaj, nazvan prsteni. Stojeći na sredini sobe, mlada i mladoženja stavljaju svoje prstenove na plitki tanjur. Mladoženjina majka kažiprstom desne ruke »miješa« (vrti) prsten po prsten u krugu. Mladenkina majka polijeva vinom prstenove i govori: »Ja vas blagoslivljam z vinom, a Bog dragi z mirom«. Iza miješanja prstenova mladenci jedno drugome stavljaju prstenove. Tada se, po prvi put, javno poljube pred svima. Mlada mladencu poklanja najljepše izvezen rupčić, a mladenac njoj poklanja lančić kao vratni ukras. Mlada poklanja mladencu na šesir vijenac, kojega sama iglom i koncem zašiva namanje tri puta. Za stol, kod mladenke, poslije ovog običaja, išli su snoboki — prvici, najbliža rodbina mladenca: stric, strina, vujec, vujna, tetec, teca. Za stol nisu išla djeca, samo oženjeni. Mladi su plesali, a stariji sjedili za stolom, jeli i pili. Mladoženjini svatovi ostajali su do pola noći, a najkasnije do jedan sat poslije pola noći. Uz ovaj običaj bila su povezana razna vjerovanja. Vrtanju prstenova u krugu smatrali su vječnošću života i sreće, jer krug nema početak ni svoj kraj. To značenje ima i sam prsten.

Ako bi nečiji prsten pao iz tanjurića, mislilo se da dotičnog čeka velika nesreća i smrt. Poklonjen rupčić mladoženji imao je osim ukrasnog i drugo značenje. On je bio znakom sreće, kasnije pohranjen i čuvan u ormaru. Izgubiti ga, to bi bio znak nesreće u braku. Ljubljenjem mladenaca ostvaruje se čin dobre volje, privole i suglasnosti roditelja pred javnim skupom. U prošlosti spominje se i jedan događaj u kome je mladoženja dao mladoj 10 forinti da ga ne poljubi, što je značilo da je

ne uzima iz ljubavi, nego za blago, pod pritiskom roditelja. Pouzdano se zna da je taj brak završio nesretno. Mladenka je najmanje tri puta zašivala vijenac na šesir mladoženji, jer se vjerovalo da na taj način i Bog pomaže. Prilikom stavljanja šesira na glavu, mlada je običavala povući mladoženju za nos. Povlačenje za nos imalo je značenje njenog vođenja i poslušnosti budućeg bračnog druga. Ponekad je mlada dobila i pljusk, dolazilo je do svađe i rasula u svatovima. Miješanje prstenova jačalo je ljubav mladenaca i značilo vjerovanje u sreću. Smatralo se najavom nesreće svako raspuštanje vijenca na mladoženjinom šesiru, i zato ga se dobro prišivalo uz rubove šesira.

Sprobavanje mladenke

Ovaj običaj se izvodio prije odlaska mladoženjinih svatova kući. U njemu su učešće uzimali zastavnik, prvi dever, mladoženja i ostali svatovi. Tom prigodom izvodile su se retoričke šale. Sviraci su svirali, zastavnik, dever i mladoženja s mladom plesali. Zastavnik, dever i ostali svatovi govorili bi: »Mlada je šepava«. »Ne zna plesati«. »Nekaj joj v gležnje škrip-lje«. »Ima falingu na peti, prstima«. Mladoženja je posljednji zaplesao s mladom i rekao: »Neje istina kaj ste pripovedali«. »Vi samo moju mladenku ogovarjate«. »Ona je meni dobra«. »Meni paše i nema nikakvu faljingu«. »Bum ju zel i oženjil«.

Prvi dan

»Ruček« (zvani doručak) kod mlade i mladoženje bio je oko 9 ili pola 10, kad su se skupili svatovi. Djevojke su kolo vodile, plesale i pjevale. Mladenkini svatovi dočekivali su mladoženjine goste, koji su dolazili oko 11 ili pola dvanaest sati prije podne. Tada su starije žene savjetovala mladenku: »Zemi rešeto i preko njega gledaj da opaziš prije mladoženju neg on tebe«. Vjerovalo se da će na taj način buduća žena biti sposobnija od supruga u vođenju obitelji i cijelog domaćinstva. Kad su mladoženjini svatovi dolazili u mladenkino dvorište, mladenka se sakrila u komoru. Na pragu ulaznih vratiju mladoženju i njegove »gošćenike« (goste) dočekala je napravljena, maskirana, druga i ružna mlada. Domaći starješina dočekuje mladoženjine svatove i pita: »Pokaj ste vi došli?« »Kaj bi vi šteli?« »Koga vi išćete?« »Tu, za vas nema nikoga i ničega«. Zastavnik i ostali mladoženjini gosti govore: »Takvu mi mladenku nećemo!« »To neje ona prava mladenka.« »Mi očemo drugu, lepšu, po koju smo i si skupa došli!« Nakon kraće retoričke igre i dijaloga, domaći starješina daje vino mladoženjinim gostima i poziva ih u kuću.

Mladoženja prvi ulazi u hodnik i traži mladu u komori, a ostali njegovi svatovi odlaze u prvu sobu. Kad mladoženja nađe mladu, odlazi s njom u sobu, između svatova, i pleše. To potraje kratko vrijeme, jer se svi pripre-

maju za vjenčanje. Kad je mlada odlazila na vjenčanje, stavili su joj u cipelu, pod petu, metalni novčić, da ne bude cijelog života željna novca. Kod opremanja mlade, za vjenčanje, nastojali su mladoj nešto staviti naopačke (poduknju), posvećivali je svetom vodom (da odvraća uroke). Uzimala je malo soli, da bi njome odvraćala zlo i uroke. Tom prilikom pazilo se da se deveri ne napiju. Pijani deveri bili su opasnost za buduću život mladenaca. Mlada je uzimala nekoliko žlica kuhanog mlijeka, da bi joj bila djeca bijela. Skrivena u komori, mladenka je gledala kroz komorski prozor i preko vijenca od fušpana, vjerujući da će biti jača od budućeg supruga i njegova životna gospodarica. Svakim daljim traženjem mlade u komori i drugdje smatralo se da će biti ona jača od njega, da će je cijeli život slušati i poštovati. Od mlade se tražilo da ponizno ide na vjenčanje i upozoravalo da se ne oglada, ne smije, jer bi mogla biti cijelog života »alašasta« (bedasta i neozbiljna). U samom pripremanju mladenke za vjenčanje, »česanju« (češljanju), uređenju kose i opreme, dok su išli s pogačom, govorili bi: »Zginula mi je piščenka s prvim jajcetom!« To je bilo preneseno razmišljanje o samoj mladoj.

Na prisegu

Vjenčan čin odvijao se u crkvi. Zastavnik je predvodio svatovsku povorku sve do vratiju crkve. Kopljem zastave činio je križ, čime bi blagoslovio put ulaza u crkvu. Bilo je slučajeva, kad su mladenci odlazili na vjenčanje, da su pojedinci »nabanućem« (iznenadno) presijećali put mladima i odvajali namjerno njihove ruke, što je imalo značenje oduzimanja sreće i sretnog života. To se znalo dogoditi i na crkvenim vratima od neke pijane osobe kao smišljena namjera. Ako je kiša padala na dan vjenčanja, rekli su da je mladenka jela mlince od mlijeka. Ukoliko je bilo vjetrovito i grmljavinom popraćeno vrijeme, govorili su da će i cijeli život biti takav. Lijepo vrijeme značilo je lijep život i pun radosti mladima. Na vjenčanju mlada je uvijek nastojala prva prekoračiti crkveni prag. Vjerovalo se da će biti prava i stalna gospodarica svome mužu i u kući. U prošlosti se znalo dogoditi, da zbog lošeg vremena, svatovi i svatovski obredi budu odgođeni i time svadba prekinuta do lijepog vremena.

Poslije prisega

Zastavnik s muzikantima dolazio je po mladenke iz seoske gostionice. Opet je kopljem zastave načinio križ na najvišoj stepenici ulaznog dijela u crkvu. Poslije vjenčanja svi svatovi su pošli k mladoj. Otac je dočekivao svatove na ulaznim vratima svoje kuće. U ruci je običavao držati čašu i bocu s vinom. Govorio je: »Draga djeco, vi ste dobili blagoslov od Boga, a sada vas ja blagoslivljam s ovim vinom i z mirom i božjem blagoslovom.«

Snimak sa svadbe Andrije Mikše i Marije Repčević, pred 53 godine u Podravskim Sesvetama

Pozovići

Dok su mladenci na vjenčanju, dolaze pozovići kojih je bilo pet-šest, nešto žena, nešto muškaraca. To su bili gizdavi i najšaljiviji ljudi. Donijeli su barilec vina, gizdavog pijetla, korpu s kolačima u kuću mladenke... Pijevac je imao značenje dobrog glasa, veselja, pjesme, dobrih vijesti, dobrog prijateljstva, plodnosti. Na pijevcu ogrlica od praznih jaja ide na račun šale u odnosu na mladoženju i njegove bračne sposobnosti za stvaranjem potomstva. Cijela jaja nisu donosili na pijevcu, jer bi se mogao među njima naći mućak, što bi bilo ponižavajuće za mladoženju i znak njegove spolne nemoći. Pri vraćanju pozovića u mladoženjinu kuću, mladenkine su neopazice znali u

košare staviti mladinske kosti i ostali otpad. Time su vjerovali da oni odnose nesreću izvan kuće i dalje u selo. Pozovići nisu dočekali svatove s vjenčanja, već su prije njih napustili mladenkinu kuću.

Zastavnik za stol i od stola

Svaki ples i kolo (bilo za stol ili od stola) vodio je zastavnik. Iza svakog plesa govorio je: »Ovaj ples na prikaz Bogu i majki božjoj, kućegospodar i domaćemu starešini.«

Zastava na pročelju kuće

Po dolasku s vjenčanja, zastavnik je zastavu stavio na prozorčić pročelja kuće. Inače, za-

stava je bila bogato ukrašena i opremljena. Sačinili su je od dva frandaša, peče, našitih rupčića, raznobojnih pantljika, a na vrh koplja stavili bi crvenu jabuku i zeleni fušpan. Frandaši su najčešće bili zeleni, crveni i tamnocrvenih boja, dok su pantljike bile bijele, plave, žute, zelene. Frandaši i peča pripadali su mladoj. Jabuka kao ukras imala je značenje dobrog zdravlja mladenke, a pripadala je zastavniku. Poslije svatova zastavnik je skidao jabuku i davao je najvoljenijoj djevojci, pa su otkrivali koga voli i koga on želi. Ovu predaju jabuke djevojci komentirali su svatovi riječima: »Bog zna komu bu dal crlenu jabuku?«, »Ona kojoj bu dal, pe zamuž za njega.« Na ukrašenom rupčiću, koji se stavljao na zastavu bile su izvezen misli ukrasnim koncem: »Zastavniku, evo tebi lepi dar, pak me vodi z mladoženjom pred oltar!«

Objed kod mladenke

Poslije vjenčanja svi svatovi su pošli na objed kod mladenke. Za stol je sve vodio zastavnik, a iza njega su išli deveri, podsnehalja, mladenci i mladenkina najbliža porodica. Tom prigodom zastavnik je prvi ponio posudu s juhom na stol, a za njim su ostale gazdarice nosile juhu, meso i kolače. Podvikivale su: Ijuju, ijuju, ijuju! Prije jela, domaći starješina je ustajao i govorio da bi trebalo mladence potpomoći: »z darom, kak ko more« (darivati kako tko može).

Na juvu (na juhu)

Zastavnik je nosio duboki tanjur i obilazio svakog svata, da dobije novac za mladence.

Mladenka je sjela za stol, ali je pazila da ne stavi noge u »križ« (krst). Kad bi to učinila, vjerovali su svi da će njezina djeca gledati u »križ«. Pazili su na izbor mladenkina jela. Branili su joj jesti »čurke« (prosene kobasice i od hajdinske kaše). Vjerovali su da od njih može dobiti kvrge na nogama (otekline). Pred nju se pažljivo stavljao svaki tanjur i govorilo se: »Pazi da ti ne opane tanjer na zemlju!«, »Sačuvaj bože ako se potere!« Mislili su da lupanjem tanjura dolazi nesreća u braku i da se bračna sreća prekida.

Križanje na kruvu (kruhu)

Prvi dever, iza govora domaćeg starješine, vrši križanje na običnom domaćem kruhu pomoću svijee. Tom prigodom govori: »Ova deca, koja so denes stupila v novi život, prose mira i božjega blagoslova, najprije od Boga i Majke božje, od joca i matere, od brata i sestre, od sejev (svih) bližnjih i dalejšni (daljih). »Oćete jem ga dati?« Svi odgovaraju: »Oćemo, oćemo!« Zatim križa na kruhu svijeeom i govori: »Uime oca, sina i duva svetoga.« Te riječi izgovara dva puta, a treći put, na završetku kaže riječ, amen! Muzikanti poprate ovaj blagoslov kraćim sviranjem zdravice i himne. Na

kruhu vrše blagoslov, jer su smatrali da je to božji dar. Nosili su ga drugi dan na prviće i po mivanju.

Po ruvo (ruho)

Poslije podne, oko tri ili četiri sata, došli su konjari s dvojim kolima po ruho k mladenki. Domaći starješina se s deverima pogađao za ruho. Konjari su tom prigodom govorili: »Idemo nametat, idemo nametat!« Domaći starješina kaže: »Vi to ruvo morate platiti, a onda morete nametati i voziti.« Naplata ruha je išla u korist mladenaca. Nakon kraće pogodbe i plaćanja, mogli su ruho stavljati u kola. Na prva kola stavljali su ormar prekriven pokrivačem i jastucima. Na druga kola stavljali su drugi ormar, blazine, stol i stolice. Uz to su stavili u kola kolovrat, korito, struganku i strugančicu. Prigodom voženja ruha svi su bili oprezni da ne bi tko nešto učinio. Bojali su se divljih peruški, gavrana i vrana. Strahovali su od coprija i klupka sačinjenog od međine trave, svinjske glake, perja. Po mišljenju starijih u tome su bile moći i određena začaranja popraćena nesrećama. Kad bi to zatekli među ruhom, spaljivali bi te coprije na vatri uz šutnju i oprez. Poneki su namjerno stavljali metlu među ruho načinjenu od metljike, da bi metla, po vjerovanju, pomela sve mladine greške i slabosti. Stavljali su peruške kokoši, gusaka i kuhače. Uzeti tako podmetnutu metlu i spaliti je značilo je oduzeti sreću mladoj i učiniti je nesretnom u braku i bračnoj zajednici. Voziti ruho po vjetru, kiši i grmljavini bilo je nepogodno. Ljudi su tada vjerovali da će dolaziti do neugodnih rasprava u mladoženjinoj kući, svađa i prepirki.

Večera kod mlade

Prije same večere prvi dever ponovo je izvodio križanje na kruhu. Križanje je bilo izvedeno kao u podne, samo što je na kraju dever rekao: »Sin ili ći« (sin ili kći). Opet su to svirači popratili svirkom i čestitanjem. Iza toga je započinjala večera oko 9 sati. Ovaj broj 9 nije bio slučajan za večeru. Smatrali su ga sretnim i srećom za mladence.

Vode mladu

U Podravskim Sesvetama običaj je bio voditi mladu poslije pola noći, a taj običaj bio je jedinstven u ovom podravskom kraju. Majka je prije odlaska svoje kćeri u drugi dom dijelila savjete riječima: »Dete, ideš v tuđu izu. Dobra budi. Nek ti se joći smejo. Ne veruj kaj vusnice govore. Vusnice više lažo, a joći istinu kažo!« Mlada je prije samog odlaska pjevala:

Japek i mamica, ćerka vas uzava
i lepo vam se spričava.
Kaj ste vi tak dobri bili,
kaj ste ćerku svoju malu otraniili,
i u vence denes jeste postavili.
Vezda nam dohaja ta dvanajsta vura
kad se ćerka z majkom rastaviti mora.

Prvi dever ublažuje tugu i boli u srcu mladenke ovim riječima:

Odi mila z nami, odi draga z nami!
V našoj ti zemlji lepo i prelepo.
V našoj ti zemlji tri puta na leto,
tri puta na leto pšenicu kosiju.
V našoj ti zemlji tri puta na leto gorice berejo.

V našoj ti zemlji novčece ne broje,
nego ti je mila z mericama mere.

Mlada se vodi u mraku, poslije pola noći. Vrijeme do pola noći označava pripadnost svome domu, a poslije pola noći, domu mladoženje. Ovo doba je najteže, koje se smatra životnim dobom teškoća novog života. To je prvi sat novog života u drugom domu. Vrijeme od 24 sata pa poslije pola noći nazivali su ljudi vremenom coprnica, hodanjem mrtvih. Valja se što prije vratiti u pravi dom. Prema vjeronjanju, jedna je mlada oko četiri sata poslije pola noći, sreća nekog svog bližnjeg mrtvog i s njim se sudarila, a to je bilo prije samog pozdravljenja (oglašavanja crkvenog zvona). Ako su mladu vodili preko raskršća, tada se morala tri puta okrenuti u krugu. Mislili su da je netko nešto nacoprao (začarao), da je nešto učinjeno protiv nje i njenog sretnog života. Okretanjem se sve poništavalo i postajalo nevažnim. Vjerovali su da su coprije prisutne na raskršćima i putnim vratima. Zato nije bilo ni čudo što je, po prvi put otvarajući putna vrata mladoženjinog dvorišta, govorila: »Ja pod krov, sen na krov«. I poslije toga je pociknula: ijuju! To je značilo da će biti i vrijedna u novom domu. Nju je čekalo pređenje i tkanje sve do pola noći. I danas takav primjer ističu mještani u vezi Mande Frčove, koja je tako postupila, pa je i sad jako vrijedna iako u dobi od 75 godina.

U kući mladoženje

Među prvima, u mladoženjinom domu, mladenku je dočekala svekrva. Ona joj je dala kruh kukurušnjak, da ga stavi na stol i prereže na pola. Odrezala je jednu krišku i mrvila kruh po stolu. To je imalo značenje okupljanja pilića, što je bilo preneseno značaja, a odnosilo se na sve svatove i buduću obitelj i slogu u njoj. Mladoženja je u tijeku cijelih svatova nosio šešir na glavi i nije bez potrebe skidao kaput sa sebe. To je bilo zbog vjeronjanja da će on biti jači i gospodar nad ženom i svim poslovima, a ne žena. Mladu su tom prigodom vodili tri puta oko kuće, što je imalo značenje, da se bračni drugovi neće razići, da će ostati u bračnoj zajednici, da mlada ne ostavi čovjeka i pobjegne svojoj kući.

Na kolenče

Dok su mladu doveli pod vijencima k mladoženji, pošli su svatovi za stol. Tom prigodom su mladoj preko stola dali dječaka ili djevojčicu. Ona je dijete stavila na koljeno. To je bio najmlađi član iz najbliže porodice. U

rupčicu su mladoj pripremili kokošji batac, crvenu jabuku i nešto bombona. Nisu običavali stavljati orahe, jer se vjerovalo da bi mladenka zbog njih bila brbljiva i previše jezičava.

Na počinak

Mladenci su se brzo spremali na odmor kao i ostali svatovi. Dok su mladoj skidali vijence sa glave, pozivali su djevojku najbliže porodice i stavljali joj na glavu iste vijence. Vjerovali su da će to imati utjecaja na dolazak skarih snoboka (prosaca), pa će se brzo udati. Iz redova najbližeg roda netko bi neopazice stavljao pod krevet mladencima vrtnu metlu i gušću perušku. Metla je imala značenje i moć otjerivanja čarolija, zaustavljanja zlih jezika, ogovaranja, nagovaranja. Gušćja peruška je obrana od dugačkih jezika i zlih namjera. Poneki su izvukli metlu ispod kreveta te je spalili. Time su izazivali prepirke i svađu među mladencima i ostalom rodbinom.

Drugi dan svatova

Kao mlada, snaha je stavljala poculicu na glavu i prva ustajala. Ložila je vatru, zagrijala vodu, pomela kuću i dvorište, očistila prozore, obrisala tuljak na lampi. Imali su običaj da joj deveri i ostali svatovi sipaju po podu pljevu, a ona je morala brzo mesti. Ako je uspijevala pljevu pomesti, hvalili su je i bila je vrijedna u poslu. Sa zastavnikom i ostalim svatovima zavodila je kolo na put, da bi znala izaći iz dvorišta i snalaziti se u novom domu. Nije smjela ići prva po vodu na bunar. Ukućani su vjerovali da joj je netko, možda, podmetnuo kakve »coprije« kraj bunara i na stazi. Običaj je bio gledati ostanke od jela. Mladoj su stavljali kosti na stolove i govorili kako nije ništa počistila. Što je metlom mela to su joj razbacivali nogama i štapovima. Time su htjeli isprobati koliko je marljiva i strpljiva u poslu, da li se ljuti ili ne. Običavali su ložiti vatru pred kućom, skakati preko nje, veseliti se oko nje, izvoditi razne šale, kola, plesove. Ali to je imalo i dublje značenje. Vatrom se oduzimao miris bračnih drugova poslije prve bračne noći. Izvodili su pred kućom sječenje mesa, pa su sjekli i pilili čjepanice. Time su označavali ulazak mlade u bračni život. Govorili su da će poći Belku dizat (kobilu), što je imalo preneseno značenje, a odnosilo se na mladu ženu. Ona se morala vrijedno dizati i biti prva. U priststvu mladoženje mogla je prva uzimati vodu iz bunara. Vjerovali su da će zbog toga biti bistra i razumna cijelog života.

Po mivanju

Prvo mivanje ili umivanje izvodilo se u mladoženjinom domu oko 10 ili 11 sati, kad su svi bili na okupu. Prije doručka dever je dobio od snahe ručnike za sebe i drugog devera i počeli su umivati, prebrisavati na suho obraze »gošćenika«. Mlada je svakoga ljubila i za taj poljubac dobivala novčane priloge. Prvi dio mi-

vanja obavili su u mladoženjinom domu i s njegovom porodicom. Pred večer su se spremali po mivanje u snahin dom. Pošli su svi svatovi iz mladoženjina doma. Mladoženja je ostajao kod kuće, sat ili sat i po iza njegovih gostiju. Mivanje se uvijek izvodilo tako da su najprije pomivali najbliže članove porodice, a onda ostale goste. Dok su ostali svatovi bili kod mlade snahe, oženjenac i oženjenka otišli su prvi u dom mladoženje. Po završenom mivanju, nakon sat ili sat i po, i ostali gosti su došli u kuću mladog muža.

Mladenkini prvići

Od mladenke su došli prvići u večernje sate. Donijeli su darove za mladoženjinu rodbinu i prijatelje. Prvići su sjedali za stol kao mladenčci, deveri i zastavnik. Prije večere govorio je prvi dever komu mlada daje svojega dara ovim riječima: »Ovo dete dara daje mami, japi, stricu, strini, tecu, tecu, vujcu, vujni, bratu i sestri i zdelopralljam. Ocu daje rubaču i rupčića. Mami daje bluzu i šamiju. Ostalima daje rupčiće«. U domu zeta svatovi su se zadržali do rane zore i tada su se »rasađali« (razilazili).

Poslije vjenčanja i završetka svatova, prstenove su mladi bračni parovi skidali s ruku, vezali ih pređinim koncem, stavili u malu kutijicu i pohranjivali u ormar. Ovo vezanje koncem ima značenje nerazdvajanja cijelog života. Mlada žena ne smije ići prvi tjedan u roditeljski dom. Mislili su da će se time bolje naviknuti na novi dom i izbjegavati suvišno hodanje. Tu, drugu nedjelju, pošla je u poculici i peći k misi i k svojima zajedno s mužem. Mlada nije smjela prvo pranje svog ruha prati na potoku, već su to činile druge žene. Ako nije mlada snaha htjela prati zdjele, svekrva bi govorila da je lijena za posao. Svaku subotu svekrvu i svekrvi prala je noge. Neki to roditelji mladoženja nisu sebi dozvolili govoreći: »Neso nam gnijde pod kolenom kaj bi nam sneja prala noge.« Mlada snaha morala je prestići do pola noći. Svekrva je govorila: »Koj je vreden zamuž iti, taj je vreden i prestići do pol noći.« Za taj rad je mladi čovjek svojoj ženi načinio stolicu i preslicu. Beljilo nije išla prati, da joj ne bi zlo načinile »coprnice«. Ukoliko nije imala djece u braku, govorili su da se prekrizila s petom svoje noge. To su govorili za Maru Jožijevu iz susjednog Brodića. Beljilo mladino nisu dozvoljavali prati u utorak i petak mladog tjedna (kad se mijenjao mjesec), da ne bi koja plahta na zlo vukla.

Zadnjići

Zadnjiće su običavali održavati nakon prve nedjelje iza svatova. Bilo je ostanaka u jelu i pilu, pa je to trebalo potrošiti, jer je bio grijeh bacati hranu. Na tim zadnjićima okupljali su se članovi najbliže porodice snahe i zeta. Tom prilikom stariji su razgovarali o mirazu, veselili se i pregledali ruho. To je bio posjet mladog snahi, da se odnesu glasovi o njoj kako se snaha i kakva je u novom domu.

Ako je poslije vjenčanja i u braku bilo loše,

govorili su da je netko nešto »nacopral« (zacrario). Odmah su posumnjali da se »coprije« nalaze u jastucima ili u blazinama. To su bila »klupčeca« (smotuljci) dlake, trave s međa, svinjske dlake i to je netko »podel« (podmetnuo). Govorili su kako te coprije traju dulje vrijeme, a kad se pronađu, počinje bolji i složniji bračni život. Takve coprije su podmetali bliži članovi porodice, koji nisu voljeli zeta ili snahu. Dok su našli coprije u jastuku ili u blazini i htjeli ih spaliti, obavljali su »pregovarjanje« (istjerivanje). Pregovarjanje je izvodila pobožna i točna žena, koja se s tim bavila:

Imal gušćar devet žen,
ne devet, neg osem,
ne osem, neg sedem,
ne sedem, neg šest,
ne šest, neg pet,
ne pet, neg četiri,
ne četiri, neg tri,
ne tri, neg dve,
ne dve, neg jenu, ne jenu, neg nijenu.

Ovo pregovarjanje se tri puta izvodi za redom. Gušter je smatran otrovom. Smanjenje žena do nijedne označava potpuno istjerivanje »coprija«. Za takve pod »coprijama« govorilo se da su »v teru«. Tako i sada kazivači ističu da je »u teru« bila Mine Miškovođa mama punih 17 godina. Govore kako se ovim »coprijama« vješto znao baviti Krpica Matanov.

SAZETAK

1. Svatovski običaji u Podravskim Sesvetama, pred 50 godina, bili su zaista izvorna folklorna manifestacija svojim sadržajima i oblicima, bogatstvo duhovne i materijalne kulture, događaj u kojemu su uloge svih sudionika bile tako jednostavne, ali značajne ozbiljnošću koju je zahtijevala tradicija obiteljskog života na selu.
2. Tako značajnim događajem, u životu budućih bračnih drugova, bili su zaokupljeni svi čimbenici, počevši od uže i šire porodice, pa sve do seoske zajednice, čiji su utjecaji nudili vjerska i ekonomska rješenja.
3. Najčešće, izbor bračnih drugova, a to je bio i određen ustaljen običaj tog vremena, ekonomska računica, išao je u nadležnost oca i majke obiju strana (roditelja mlade i mladoženje), da bi se najvažniji faktor: ljubav i razumijevanje, potiskivao ekonomskim faktorom i nazovimo usrećenjem za budući život, koji je zbog ovakvih pristupa i društvenih odnosa zagorćavao sve mladim bračnim drugovima, dovodio isti do nesuglasica i pojave preljuba potajnog tipa.
4. Ono, što ove svatovske običaje čini određenim bogatstvom, ipak su predsvatovski, svatovski i postsvatovski događaji. Dok se težilo vanjskom manifestacijom (svatovskom povorkom i prijevozom ruha) učiniti pravi dojam na ulici kao prostranoj pozornici seoskih događaja, u kući i dvorištima odigrali su se upravo smišljeni i usmjeravani

scenski događaji, u kojima su uloge bile podijeljene hijerarhijskim sistemom, na uzor minule Vojne krajine, nekadašnji zadružni život i prastare plemenske odnose slavenskih naroda.

5. Nije ni čudo da su ti svatovski obredi i običaji popratna pojava scenskih igara, u čijem su sudjelovanju uzimali uloge pojedinci i grupe ljudi. Sve što se odvijalo, provodilo se po određenom i ustaljenom običaju, nadmudrivanju, pogađanjima, plesu, pjevanju, izvođenju šala, crkvenom blagoslovu, s istaknutom notom na određena vjerovanja, dopuste, predskazivanja i uvjeravanja, da bi sve to davalo određenu filozofiju (pogled na svijet tadašnjeg čovjeka, shvaćanje prostora i vremena).
6. Zbog svega toga osnovni cilj napisa je da se svatovski običaji ovog mjesta i kraja shvate u tako određenom prostoru i vremenu, koje je minulo i ostalo zabilježeno na izbljedjelim fotografijama i u sjećanjima još živih kazivačica i kazivača, kao etnografska i etnološka građa, za proučavanje folkloristima.

NAPOMENA: Posebno zahvaljujem slijedećim kazivačicama i kazivaču na velikoj pomoći pri istraživanju narodnog blaga: Kati Šerbedija, staroj 80 godina; Ani Zrinski-Nani, staroj 68 godina; Mati Drvenkar-Maturici, starom 64 godine; Anđeli Pintarić, staroj 61 godinu, te Marici Kirin, staroj 54 godine (svi iz Podravske Sesveta).